

Energi.

”Historieförfälskning att hävda S och MP förstörde elsystemet”

Att påstå att Socialdemokraterna och Miljöpartiet gått fram som ”galna slaktare” i energisystemet saknar grund. En genomgång av 5 000 sidor energipolitisk debatt i riksdagen sedan 2008 visar på regeringspartiernas stora ansvar. Men båda blocken har skäl till självkritik, skriver **två professorer vid Linköpings universitet.**

DN.
DEBATT
241214

Nyligen meddelade regeringen att den säger nej till 13 planerade vindkraftsparker i Östersjön. Det motiverades med att de riskerar att störa försvarets signal- och radiospaning, men några dagar senare påstod Saabs vd att vindkraftverk inte utgör ett problem.

Vattenfall har tidigare pausat ett havsbaserat vindkraftsprojekt sedan regeringen beslutat att inte betala anslutningskostnaderna och kritiserats av energiminister Ebba Busch (KD) för dålig siffreräkning. I stället vill regeringen med prisgarantier och lån möjliggöra nya kärnkraftverk. Detta, menar företrädare, är nödvändigt eftersom tidigare regeringar ”nedmonterat ett av världens bästa energisystem” genom att gynna vindkraft och stänga ner kärnkraft.

I detta sammanhang är det svårt att veta vad man ska tro. Vi har analyserat 5 000 sidor energipolitisk riksdagsdebatt sedan 2008, en undersökning som nästa år publiceras som bok. Vi ser det som angeläget att utifrån detta klargöra några historiska förhållanden som kan förklara varför energifrågan i dag är mer polariserad än på 40 år. Två saker är värda att framhålla:

1 Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna lade grunden för en marknadsliberal energipolitik med stöd för vindkraft genom elcertifikat. Oppositionen var starkt kritisk till att frågor som val av energislag överläts till marknaden. Efterhand när det visade sig att marknaden gick i takt med omställningen till förnybar el, och att inga privata aktörer ville investera i ny kärnkraft trots att detta blivit tillåtet 2009, omfamnade emellertid de rödgröna marknadsargument som stöd för sin vision om ett 100 procent förnybart elsystem. Denna retorik och i synnerhet den delade visionen har lett till att Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Centerpartiet kommit att bilda en vindkraftsvänlig koalition som argumenterat i marknadsliberala termer.

2 Sverigedemokraterna har haft ett enormt inflytande vid formeringen av en kärnkraftsvänlig koalition, till vilken först Liberalerna och efterhand Kristdemokraterna och Moderaterna anslutit sig. SD har varit det enda konsekvent

Åskoväder över nedlagda kärnkraftverket i Barsebäck 2014 – en nedläggning som det fanns bred politisk enighet om efter kärnkraftsomröstningen 1980, skriver artikelförfattarna.

Foto: Johan Nilsson/TT

Sverigedemokraterna har haft ett enormt inflytande vid formeringen av en kärnkraftsvänlig koalition.

vindkraftsskeptiska partiet i riksdagen, och i takt med att vindkraftsutbyggnaden har gett upphov till fler lokala konflikter har de fått stöd för detta hos i den bredare opinionen. Samtliga argument som de andra kärnkraftsvänliga partierna nu använder har först introducerats i riksdagen av SD, som därför vunnit legitimitet som ett sanningssägande parti.

Med Tidöavtalet sveptes grunderna bort för den energipolitik som etablerats med Alliansen och förstärkts genom två rödgröna regeringar. Framtiden för vindkraft, som ökat från 1 TWh per år 2008 till 30 TWh per år 2024, tedde sig plötsligt högst osäker. Tidöavtalet innebar verkligen ”ett paradigmskifte”, som undertecknarna själva kallade det, men vad som ska ersätta vindkraften under de kommande två decennierna inom detta nya paradigm är oklart. Den energipolitiska debatten har blivit låst.

Båda blocken har skäl till självkritik. Den vindkraftsvänliga koalitionen hade kunnat visa större insikt i de

problem som ett hundra procentigt förnybart elsystem skulle kunna innebära för södra Sverige efter att fyra kärnreaktorer avvecklats. Det är möjligt att livstiden på reaktorerna hade kunnat förlängas, men detta förutsatte statlig finansiering av de kostsamma renoveringar som krävdes, inte minst efter nya säkerhetskrav efter Fukushimaolyckan 2011. Att motivera avvecklingen endast med hänvisning till lönsamhet var rimligt för det marknadsliberala Centerpartiet, men mer motsägelsefullt när det kom från Socialdemokraterna som tidigare argumenterat för statligt stöd till energiomställningen.

Den kärnkraftsvänliga koalitionen har å sin sida bidragit till en missvisande förklaring av reaktorernas avveckling. Den starkt kritiserade effektskatten höjdes som mest under regeringarna Reinfeldt 2006–2014.

När skatten togs bort 2016 förändrade det inte företagets kalkyler. Inget parti föreslog statlig finansiering av renoveringar förrän 2018. Då det var för sent.

Sedan man lämnade energiöverenskommelsen från 2016 har M och KD bidragit till en historieskrivning som utelämnar att den energipolitik som främjat storskalig vindkraftsutbyggnad etablerades under deras tid vid makten. S och MP tog över denna vid regeringsskiftet 2014, vid en tidpunkt då ledande moderater fortfarande hylade de elcertifikat man nu beskriver som ”marknadsmanipulation”.

Likaså är berättelsen om kärnkraftens roll i det svenska elsystemet ahistorisk, eftersom den förringar betydelsen av folkomröstningen 1980. Då rådde det parlamentarisk enighet om utfasning.

Mot denna bakgrund är det historieförfälskning att anklaga S och MP för att ha ”slagit sönder” (SD-ledaren Jimmie Åkesson i partiledardebatten den 12 januari 2022) och gått fram som ”galna slaktare” (moderata riksdagsledamoten Mats Gren i debatt i näringsutskottet den 23 maj i år) i det svenska elsystemet. Detta illustrerar även det hårdnande tonläge som de kärnkraftsvänliga partiernas företrädare måste ta ansvaret för.

Med tanke på Ebba Buschs roll i denna polarisering framstår hennes tal om att ”politiken måste ut ur energipolitiken” som något hycklande. Men hon har rätt i sak. Sverige befinner sig i en situation där låga offentliga investeringar och energipolitisk osäkerhet i princip omöjliggör rimliga riskkalkyler för industrin.

En blocköverskridande överenskommelse är det enda som skulle kunna återskapa den långsiktighet i energipolitiken som sveptes bort med regeringsskiftet. Givet de parlamentariska styrkeförhållanden och energisystemets förutsättningar behöver denna rymma statligt stöd för både kärnkraft och havsbaserad vindkraft. Detta – inte falska förespeglingar om teknikneutralitet – bör vara utgångspunkten för debatten.

Jonas Anshelm, professor vid Tema teknik och social förändring, Linköpings universitet
Simon Haikola, biträdande professor vid Tema teknik och social förändring, Linköpings universitet

Så skriver du på DN Debatt

- DN Debatts grundidé är att publicera artiklar med nyhetsinnehåll, nya rön eller tankar.
- Vi är intresserade av de flesta ämnen, men måste alltid se ett artikel-förslag för att kunna ge besked.
- Texten ska vara riktad till en bred allmänhet, driva en tes och landa i en slutsats.
- Texter ska vara 4 000–5 500 tecken långa, inklusive blanksteg.
- Mejla artikel-förslag till **debatt@dn.se**
- Vill du veta mer finns en rad frågor och svar på **www.dn.se/omdndebatt**